

Zahvaljujemo Svemogućem što nam je darovao II Vatikanski koncil, molimo ga za što skorašnju kanonizaciju dobrog Ivana XXIII, a sv. Ocu Pavlu VI, Vama Eminencijo i svima koncilskim ocima izražavamo svoju duboku sinovsku zahvalnost i poslušnost. CHRISTUS VINCIT, CHRISTUS REGNAT, CHRISTUS IMPERAT!

OLTAR PREMA PUKU

Ne slažemo se u svemu s gledištem pisca. Posebno se ne slažemo s tvrdnjom da je oltar prema puku iznimka. Usporedimo članak s uputom SZO od 24. IX 1964, br. 91: „Glavni oltar neka se gradi odvojen od zida da se može lako obilaziti i da se na njemu može obavljati služba licem prema puku“.

UREDNIŠTVO

Suvremeni liturgijski pokret spominjao je davni oltar versus populum. Javljala se želja, da se opet uvede u praksu takav oltar. I doživjeli smo, da je Crkva dopustila takav oltar. Dopustila, ali nije zapovijedila. Na mnogo mjesta podignut je takav oltar. Razumije se po dopuštenju lokalnog biskupa. Stekao je mnogo simpatija, a postao je već i znakom naprednosti i modernosti u duhovnoj pastvi.

Zanimalo me, kako se nekada vršilo bogoslužje na takvom oltaru. Pošao sam u potragu. Doživio sam malo razočaranje. Nisam našao ništa stalno i jasno o oltaru prema narodu, pa prema tome ni o bogoslužju na tom oltaru. Možda su postojali takvi oltari na Istoku prije četvrtog vijeka, a na Zapadu prije šestog vijeka. Tada su đakoni postavljali prije mise stol u crkvi, koji je služio kao oltar.

Kao oltar prema puku spominje se stol na Posljednjoj večeri, dakle kao prvi i originalni oltar. Ali ni o tom stolu, oltaru ne znamo ništa. Znamo, da je Isus i apostoli na Posljednjoj večeri ležao kod stola, naslonjen na jednu ruku ili sjedio na prekrštenim nogama. Prema tome taj stol nije bio viši od pedlja. Možda od kamena, jer drva nije bilo. A možda je taj stol bio pokriveni dio poda? Sv. Ivan je mogao lako leći na prsa Isusova, kad je ležao kod stola okrenut prema Isusu. Naslonio se u njegova prsa i pitao, tko je izdajica. Nitko nije mogao čuti toga pitanja osim Isusa.

Za oltar prema narodu govorio bi tabernakul, koji nije bio na oltaru, nego pokraj oltara u zidnoj niši ili naslonjen na zid kao posebna kućica. Takve niše nalazimo na mnogo mjesta, a posebne kućice imamo i mi u Nedelišću, Podturnu i drugdje. Mnogi su mislili, da je i baldahin ili ciborij nad oltarom nosio tabernakul u obliku golubice. Euharistijska golubica! Tako tabernakul nije smetao celebrantu, koji je bio okrenut licem prema vjernicima.

Ali u starini nije bio tabernakul ono, što je danas od XII. vijeka. Čuvao je nekoliko partikula za pričest bolesnika.

Arheologija nam pokazuje najstarije crkve i najstarije oltare, otkriva najstariji oblik, ako je kasnije doba izmijenilo prvotni oblik. Takove su crkve: S. Clemente u Rimu, podzemna crkva, Eufrazijska bazilika u Poreču, S. Vitale u Raveni, Aja Sofia u Carigradu i druge. Svuda su oltari tradicionalni. Ako se oltar prislanjao uza zid, onda se celebrant nije ni mogao okrenuti prema narodu. Značajan je oltarić u Belcu u hrvatskom Zagorju. Nalazi se u gotičkoj kapeli kraj župskog dvora. Možda je bio samo podnožje za menzu. To je

slobodni oltarić od kamena. Poput stupa. Na njemu ima mjesta samo za kalež i hostiju. Svećenik može obilaziti oko oltara. To biva kod kađenja i u euharistijskoj procesiji iza pretvorbe oko oltara, kad nije bilo podizanja. Pod misom drži krucifer raspelo na koplju nasuprot celebrantu. Akoliti drže u rukama svijeće kraj oltara. Asistenti poslužuju celebranta liturgijskim knjigama, koje imaju u rukama. Je li to misa versus populum? Možda. Kapela ima tragova romanike, dakle prastara.

Misni nam Introiti otkrivaju prastaro bogoslužje. Kler pristupa k oltaru kroz crkvu u procesiji pjevajući psalam. Čuje se vapaj klera i puka, upravljen nebu i Kristu. Njegova slika, Majestas Domini, dominira u apsidi u mozaiku nad oltarom: Ustani, Gospodine, zašto spavaš? Probudi se, ne odbaci nas zauvijek. Taj vapaj nije upravljen narodu nego nebu i Kristu. Zato su svi, kler i vjernici okrenuti prema oltaru, oči su sviju podignute prema nebu i Kristu. Svi smo tu jednaki. Celebrant ne dirigira s oltara narodni vapaj. Svi se zajedno klanjamo Bogu, svi mu se zahvaljujemo, svi ga molimo za milost i oprostjenje grijeha. Sličnu nam situaciju otkrivaju i druge pjesme u misnim formularima.

Pitaju me svećenici, moji bivši učenici: Što ćemo sada misliti o onom, što ste nas onako oduševljeno učili o oltaru, glavnom oltaru u crkvi?

Odgovaram im ovako: Mislim, da će crkveni propisi o oltaru ostati isti. Oltar će biti uvijek simbol Krista, tog granitnog temelja svete Crkve. Čvrsti tabernakul na sredini oltara ostat će počasno prijestolje Presvetog Oltarskog Sakramenta. Zato ćemo i dalje sve žrtvovati, da to najsvetije mjesto u našim crkvama bude krasno, sjajno, umjetnički urešeno, dominirati u svakoj crkvi.

A oltar prema puku?

Moj pokojni župnik služio je svaki dan sv. misu na glavnom oltaru. U nedjelju je služio na pokrajnom oltaru. Otišao je k narodu, približio se svojim ovcama, njima je govorio iz blizine. Teško je bilo starcu uspinjati se na propovijedaonicu. Kako bi bio sretan, da živi danas i da može još okrenuti pokrajni oltar prema narodu! Tu bi mogao konsekrirati hostije za pričest vjernika, a preostale pohraniti poslije mise na velikom oltaru u tabernakulu Gospodinovom. Zato bi crkva morala imati dva ciborija, što nažalost još nemaju mnoge crkve!

Imamo dopuštenje za oltar prema narodu i njim ćemo se poslužiti u potrebi. A potrebe će biti: svečanosti, mlade mise, jubileji, koncelebracije, mise sub divo i slične. Sve je to povjereno brizi Ordinarija.

Kako izgraditi oltar prema narodu?

Na to je teško definitivno odgovoriti. Posjetila me dva svećenika iz Belgije. Jedan od njih pravi nacrt za novu župsku crkvu u predgrađu Brisla. Pitao me, kamo bi stavio glavni oltar prema puku. Svjetovao sam mu sredinu crkve. Oblik joj je paralelogram. Veli, da su pravili pokuse, pa su odustali od podizanja oltara usred crkve. Vjernici se skupe oko oltara, gledaju jedni druge nasuprot i tako se zabavljaju, napose mladež. Zato je odlučio postaviti glavni oltar u lijevi kut crkve. Na zidu desno celebrantu bio bi tabernakul, a lijevo raspelo. Ne sviđa mi se taj nacrt. Izgleda mi neozbiljno, nimalo arhitektonski, nedostojno crkve. Mislim, da bi za nove crkve bio

najbolji temeljni oblik trolist: okrugli ili uglati. Tako bismo dobili tri apside. Srednja sa glavnim tradicionalnim oltarom, pokrajna s oltarom prema puku, a treća s tradicionalnim pokrajnim oltarom i pomoćnim tabernakulom. Tako celebrant ne bi bio okrenut prema narodu licem u lice, nego sa strane. Onda bi vjernici mogli još bolje pratiti misnikove akcije. Celebrant bi imao pred očima pokrajni oltar na suprotnoj strani sa raspelom.

U starim crkvama teško je naći mjesto za oltar prema narodu. Ne sviđa mi se nijedan od onih, koje sam vidio. Najradije bih ih uklonio. Vrijedaju dostojanstvo crkve. Našao sam pokrajnih oltara, koji bi se dali preudeliti za služenje prema narodu. Svakako: festina lente, saltem dubitare! Rekao bi msgr. Č. Čekada: potrebni su jurišnici, ali su potrebne i kočnice!

A što kažu vjernici o oltaru prema puku?

Mišljenja su različita. Časna sestra veli: prije smo gledale Ras-pelo na oltaru iznad misnika, a sada gledamo misnika! Drugi vele: mogu bolje pratiti misu. Nekoji će primijetiti sa smiješkom: naš pater B. poslije sv. pričesti lijepo otare usta maramicom, savije brkove i pomiluje bradu kao iza dobrog objeda. Treći hvale olakšano sudjelovanje vjernika u sv. misi. Neki opet nijesu više kod mise i odu iz crkve kao da nisu bili na misi.

Navodim jednu uspomenu iz mladih dana. Moje maturantice mole me, da skratim egzortu i pustim prozivanje, jer se moraju nekamo požuriti. Opetovale su tu molbu nekoliko puta. Razlog taj. Napokon se usmjele i odadu razlog: Naša je misa u devet sati. U župskoj crkvi u deset sati. Žele poći i na tu misu i naći mjesto kraj oltara. Dobili smo mladog lijepog kapelana, koji im se jako sviđa, pa ga gledaju izbliza za sve vrijeme mise! Možda bi i kapelan pogledao koje lice s oltara versus populum. Zato ne mogu vjerovati, kad mi svećenik ili vjernik tvrdi, da je sabraniji kod sv. mise na novom oltaru.

Zato svagdje preporučam oprez. Revolucija ruši, evolucija gradi. Polako ćemo s vremenom naći rješenje i težim problemima i ne ćemo morati rušiti, što smo načinili u naglosti. To se već pokazalo kod prevodenja liturgijskih tekstova, pa i odobrenih. Zar ne bi bilo bolje prevesti pristupne molitve prema originalu riječima: Pristupam k Božjem oltaru, k Bogu, koji je moja radost od moje mladosti. Ili: molite se braćo! Taj mali »se« daje unkciju posvećenu tradicijom: pomolim sja! Ili: Jaganjče Božji, koji oduzimaš... Oduzimanje je računaska operacija. Qui tollis, nosiš, uzimaš, dakle: koji uzimaš! I slično.

Ne smijemo zaboraviti, da je oltar svetinja.

Dr Matija MARKOV

»SJEDIŠTE« MISNIKA

U većini naših crkava je nemoguće urediti svetište za novi način služenja svete mise, jer su u njima smješteni oltari s retable-om, koji su često vrlo velika umjetnička vrijednost i koji se ne smiju, a niti će se ikada smjeti rušiti. Isto tako postavljanje oltara prema puku pred takav oltar često je nemoguće radi malog svetišta, pogotovo ako je na tom oltaru tabernakul, koga misnik ne smije zakla-